

ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. У статті запропоновано здійснювати полікритеріальну діагностику конкурентоспроможності через ідентифікацію процесу гармонічного розвитку машинобудівних підприємств за допомогою розрахунку індексу гармонізації учасника процесу (I_{GUP}), який складається із якісних та кількісних індексів. При цьому для розрахунку індексу масштабності процесу гармонізації J_K і індексу ефективності процесу гармонізації J_E запропоновано використовувати моделі Буреннікової (Поліщук)-Ярмоленка складових частин результативності будь-якого економічного процесу та відповідні показники як індикатори дієвості процесу. Запропонований підхід дозволяє зробити загальний висновок про характер і рівень їхньої гармонізації та результативності функціонування, а також ефективності здійснення управлінських дій на окремому досліджуваному підприємстві для оцінювання його конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, економічні процеси, глобалізація, ефективність та результативність діяльності, індекси гармонічний розвиток.

Abstract. The article proposes to carry out polycriteria diagnostics of competitiveness by identifying the process of harmonious development of machine-building enterprises by calculating the harmonization index of the participant of the process (I_{GUP}), which consists of qualitative and quantitative indices. It is proposed to use the models of Burennikova (Polishchuk) - Yarmolenko components of the efficiency of any economic process and the corresponding indicators as indicators of process efficiency to calculate the scale index of the J_K harmonization process and the index of the harmonization efficiency of the J_E process. The proposed approach allows to draw a general conclusion about the nature and level of their harmonization and effectiveness of operation, as well as the effectiveness of management actions at a particular study enterprise to assess its competitiveness.

Keywords: competitiveness, economic processes, globalization, efficiency and effectiveness, indices of harmonious development.

Вступ

Діагностика діяльності машинобудівних підприємств передбачає оцінювання та ідентифікацію стану, тенденцій та перспектив розвитку на основі системи індикаторів (індексів) з метою формування структурованої інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на усунення проблемних моментів та слабких сторін чи використання шансів умов функціонування і сильних позицій цих підприємств. Полікритеріальна діагностика оперує системою обґрунтованих критеріїв, що характеризують межі оптимальності функціонування в різних діапазонах ділової активності та формують базу для порівняння фактичних значень показників із оптимальними. Такі тенденції є логічно обумовленими, оскільки при діагностиці конкурентоспроможності не можна брати за основу лише один критерій ефективності функціонування підприємства, адже за такого підходу його конкурентоспроможність буде відображена неповно [1, с. 83]. Усе це визначає необхідність використання системного підходу до діагностики конкурентоспроможності машинобудівних підприємств, який вимагає узгодження усіх напрямів діагностики, досягнення повноти результатів за рахунок виявлення сукупних тенденцій процесу гармонічного розвитку.

Наукова парадигма управління конкурентоспроможністю підприємств розвивається під впливом наукових досліджень таких вчених: І. Ансофа, Н. Буреннікової, О. Гудзь, М. Дем'яненка, В. Діброви, В. Зіновчука, Б. Карлофа, С. Кваші, Ж.-Ж. Ламбена, О. Непочатенко, А. Поддєрьогіна, М. Портера, Д. Рікардо, А. Сміта, П. Стецюка, Й. Шумпетера, В. Ярмоленка та інших. На нашу думку, подальшого розгляду науковцями потребує сучасна ідентифікація процесу гармонічного

розвитку машинобудівних підприємств з орієнтацією на лідера, котрій останнім часом приділялося мало уваги.

Метою статті є висвітлення необхідності побудови та використання на підприємствах систем полікритеріальної діагностики конкурентоспроможності (за допомогою розрахунку індексу гармонізації учасника процесу) для ефективних управлінських дій на окремому досліджуваному підприємстві для підвищення його конкурентоспроможності.

Результати досліджень

Конкурентоспроможність продукції та конкурентоспроможність підприємства в цілому є взаємозалежними категоріями, які перебувають у нерозривному зв'язку. Проте вони є різними об'єктами управління і тому повинні аналізуватися диференційовано при вирішенні завдань забезпечення конкурентоспроможності. При управлінні конкурентоспроможністю машинобудівного підприємства в цілому як об'єкт управління має розглядатися виробнича система на ньому.

Авторська позиція полягає в тому, що в умовах глобалізації та становлення інформаційного суспільства конкурентоспроможність машинобудівних підприємств вирізняється спільною дією трьох чинників: існуючим фінансовим станом підприємства; стійкістю функціонування підприємства; ступенем розвитку виробничих систем. Кожний з таких чинників може бути оцінено відповідним інтегральним показником. Підприємство є конкурентоздатним на товарних ринках і ринках факторів виробництва за умов, що кожний з інтегральних показників знаходиться в допустимих межах, які визначаються характером виробничої системи підприємства, його бізнес-середовищем. Забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств є перетином певних елементів системи організації фінансово-господарської діяльності на ньому. Так як сучасне сьогодні потребує ще й активізації процесів глобалізації та інтеграції, ми пропонуємо ці процеси розглядати з урахуванням так званої гармонізації.

Щодо гармонізації відзначимо наступне. Євроінтеграційні прагнення України, які реалізуються через наближення і гармонізацію вітчизняного законодавства і законодавства ЄС, є одним з основних пріоритетів політики, що визначено на законодавчому рівні [2, 3]. Незважаючи на позитивні тенденції експорту вітчизняної продукції до країн ЄС, залишається низка проблем, пов'язаних з її якістю. Через низький рівень гармонізації українські товари неконкурентоспроможні на європейському ринку. Особливого значення за таких умов набуває саме проблема гармонізації учасника процесу. Ми пропонуємо ідентифікацію процесу гармонічного розвитку машинобудівних підприємств здійснювати за допомогою розрахунку авторського показника – індексу гармонізації учасника процесу. Зазначимо, що індекс гармонізації учасника процесу складається із якісних та кількісних індексів: індексу гармонічного розвитку учасника процесу ($I_{ГР}$), котрий визначатимемо за допомогою методу експертного оцінювання Дельфі, методу бальної оцінки [4, 5]; індексів кількісної (із показником J_K) та якісної (із показником J_E) складових результативності процесу гармонізації учасника процесу (із показником J_R); при цьому для розрахунку індексу масштабності процесу гармонізації J_K і індексу ефективності процесу гармонізації J_E використовуватимемо авторські моделі Буреннікової (Поліщук)-Ярмоленка складових частин результативності будь-якого економічного процесу та відповідні показники як індикатори дієвості процесу [6–8].

Як відомо, оцінка порівняльної важливості окремих факторів (критеріїв, параметрів, векторів розвитку тощо) є одним із напрямів використання полікритеріальної діагностики стосовно процесу управління. При реалізації зазначеного напрямку дослідження необхідно: оцінити сукупність показників, які характеризують об'єкт дослідження; оцінити узгодженість думок експертів щодо поставленої проблеми. Зокрема, оцінка експертом відносної важливості факторів (критеріїв, параметрів, векторів розвитку тощо) здійснюється, наприклад, шляхом присвоєння їм деякої кількості балів в межах від 0 до 10. "...Нуль присвоюється у тому випадку, якщо фактор, на думку експерта, не має суттєвого значення; 10 балів присвоюється тому фактору, який має найважливіше, вирішальне значення. Експерт може надати однакову кількість балів декільком факторам, якщо на його думку вони рівнозначні, однаково суттєві. Нарешті, експерт може додатково залучити нові фактори, якщо він вважає, що вони суттєво впливають на важливість досліджуваного показника. При обробці матеріалів колективної експертної оцінки відносної ваги окремих факторів на рівні з балами використовуються ранги. Тому дані, отримані в балах, відповідним чином ранжуються" [4, с. 88–89].

Ми погоджуємося з тим, що експерти та особа, які приймають рішення, здатні ефективно оперувати 7 ± 2 чинниками та при цьому приймати управлінські рішення з високим ступенем точності. Доцільним є формування за критеріями повноти та дієвості саме такої кількості показників [9].

У процесі дослідження ми дійшли висновку, що індекс гармонічного розвитку учасника процесу (*I_{ГР}*) охоплює деякі змінні, котрі нами згруповані у контрольні показники (індикатори). Зважаючи на те, що окремі контрольовані показники мають об'єктивні пріоритети над іншими, в подальшому нами використовуватиметься процедура надання індикаторам ваги значущості за [5, с. 22].

Висновки

Сучасне сьогоднішня викликає необхідність підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств, впровадження заходів щодо гармонізації важелів та механізмів управління їх конкурентоспроможністю. Індекс гармонічного розвитку учасника процесу сприятиме розробці конкретних пропозицій щодо результативності функціонування машинобудівних підприємств, а також ефективності здійснення відповідних управлінських дій.

Список використаних джерел

1. Кузьмін О. Є. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, О.П. Романко; за заг. ред. д.е.н., проф. Кузьміна О.Є. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 180 с.
2. Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія. Х. : Право, 2015. 224 с.
3. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 29-42. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varpu_2012_4_5
4. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 171 с.
5. Розроблення системи індикаторів, які характеризують ефективність управління підприємством, здійснення операційної та інвестиційної діяльності, а також визначення механізму їх запровадження : звіт про НДР, № держреєстрації 0111U010121. Офіц. вид. К., 2011. 33 с.
6. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. Генезис авторських підходів до розв'язання проблеми оцінювання дієвості функціонування складних систем за допомогою складових результативності. *Економіка ХХІ сторіччя: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія*. Дніпропетровськ: НГУ, 2014. С. 359–369.
7. Поліщук Н. В. Функціонування економічних систем: моделі складових результативності: монографія. Вінниця: Вінницький національний аграрний університет. 2010. 396 с.
8. Ярмоленко В. О., Поліщук Н. В. Складові результативності функціонування складних систем як об'єкти моделювання. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси: ЧНУ. 2012. № 33(246). С. 86–93.
9. Гаврилова А. Н., Сысоева Е. Ф., Барабанов А. И., Чигарев Г. П. Финансовый менеджмент. М. : КНОРУС, 2006. 336 с.
10. Буреннікова Н. В., Дмитренко Р. М. Парадигма дуалізму імплікації процесів функціонування та розвитку підприємств. *ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики*, 2017, № 8. Режим доступу: <http://repository.vsu.org/getfile.php/15743.pdf>.

Гавриш Костянтин Вікторович – аспірант кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: gavrishdpi57@gmail.com

Науковий керівник: Буреннікова Наталія Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту Вінницького національного технічного університету, Вінниця, Україна, e-mail: n.burennikova@ukr.net

Gavrish Konstantin V. – graduate student of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: gavrishdpi57@gmail.com

Research supervisor: Burennikova Nataliia V. – Doctor. Econ. Sc., Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine, e-mail: n.burennikova@ukr.net